

Beste mensen,

In voorkomende gevallen (zoals op deze bijzondere dag) predik ik graag dat het leven geen zin hééft, maar dat je aan het leven zin gééft. Toen ik echter 32 jaar geleden lid werd van het Breda's Mannenkoor kon ik niet bevroeden dat die zingéving de beschrijving van de BM – historie zou gaan worden. Dat werd het pas nadat meneer Talboom (daar zit-ie) mij, pakweg een kwart eeuw geleden, had verzocht om een *Welkomboekje* voor nieuwe leden te schrijven. Van het één kwam toen vervolgens het ander. Bijvoorbeeld de aankoop van een complete IKEA - stellingkast om het 'Bestuurlijk en muzikaal testament Hans Talboom' + 66 plakboeken netjes en overzichtelijk op te kunnen opbergen. Daarmee wil ik maar zeggen dat ik hier, zonder de mentale prikkel van Hans en zijn onmisbare naslagwerken, vandaag niet had gestaan met 2 katernen van *Vlieg, gedachte* (naar - je weet wel - *Va, pensiero* – de inzet van Verdi's Slavenkoor).

Hans zelf had hier vandaag trouwens óók niet gestaan wanneer ene Herr Heinrich Umland aus Freiburg/Thüringen zich niet in 1837 als 'muziekonderwijzer' in onze stad had laten inschrijven. Zonder hem was ons koor namelijk al ver voordat Franz Smits van Waesberghe in 1902 het BM-roer ferm ter hand nam, ter ziele gegaan. De schrijvers van het jubileumboek '125 jaar Koninklijke Zangvereniging Breda's Mannenkoor' spraken zo'n kleine 35 jaar geleden dan ook expliciet hun postume dank uit aan het adres van Umland. Maar ja, Umland, wie zegt dat nou wat?

Bij leven was dat wel anders. Heinrich Umland, die in de periode 1870 – 1883 onze dirigent was, was een alom gekend, gerespecteerd en geëerd musicus. Dit onder meer vanwege de liefdadigheidsconcerten die hij speciaal voor de armen van Breda organiseerde, zoals een concert *ten voordele van de commissie ter uitdeeling van soep met vleesch aan minvermogenden van alle gezindten*. Bijzonder aan deze concerten was dat de, langs scheidslijnen van katholiek en niet-katholiek, hopeloos verdeelde koor- en muziekverenigingen hun strijdbijl begroeven een eendrachtig samenwerkten. Dat Umland 'eendracht' hoog in zijn vaandel had staan, moge ook blijken uit de naam die hij meegaf aan *het éérste gemengde koor* in Breda dat hij (tegen de zin van de RK-clerus in) in 1838 oprichtte. Hij noemde dit koor namelijk *Concordia*, d.w.z. 'eendracht' in het Latijn. Wij herinneren ons Concordia natuurlijk vooral als de stadsschouwburg aan het Van Coothplein. Deze eerste schouwburg van Noord – Brabant opende in juli 1881 haar deuren met o.m. een concert door het Breda's Mannenkoor o.l.v. Umland. Een stuwende beweging achter de bouw ervan was de in 1880 opgerichte *Vereeniging Vrienden van Concordia* waarvan Umland een prominent lid was. Deze vereniging bestaat, onder de werknaam *Vrienden Podiumkunsten Breda*, nog altijd en hij behoort daarmee (met BM, Nieuwe Veste en toneelvereniging Jacob van Lennep) tot de oudste culturele verenigingen van Breda. Maar van *Nieuwe Veste* gesproken, de verre voorloper daarvan was de in 1876 opgerichte *Vereeniging voor zang- en muziekonderwijs* en van deze gemeentelijke muziekschool was Heinrich Umland de eerste directeur. Aan deze vereniging ging de in 1843 door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen opgerichte muziekschool vooraf waarvan Umland eveneens de directeur was. Umland stond m.a.w. niet alleen aan de wieg van de gemengde koorzang in Breda, maar ook aan die van het stedelijk zang- en muziekonderwijs. En daar bleef het niet bij. In 1875 namelijk richtte Umland (zelf een virtuoos cellist) de *Vereeniging voor Kamermuziek* op. Hiermee gaf hij een belangrijke impuls aan de amateur muziekbeoefening in samenwerking met professionele musici. En daarmee zou je hem dus tot 'peetvader' kunnen bestempelen van het *Symfonisch Collectief* dat het Breda's Mannenkoor o.m. tijdens haar 'Jubileumconcert 160 jaar BM' op 26 okt. 2025 zal gaan begeleiden.

Heinrich Umland heeft m.a.w. in de 19^e eeuw een breed fundament gelegd onder het huidige muziekleven in Breda. T.g.v. ons 160-jarig bestaan in 2025 – en in de wetenschap dat wij dat in belangrijke mate aan Umland te danken hebben – heb ik pakweg een jaar geleden aan ons 'bevoegde gezag' (zeg maar) voorgesteld om het binnenpleintje van ons verenigingspand aan Haven 7 om te dopen tot *Heinrich Umlandhofje*. De respons daarop liet zich voospellen: "Umland, wie kent er nou Umland; dat zegt toch niemand wat? Als je het nou *Hans Talboompleintje* zou noemen! Weet je wel wat die man allemaal voor BM heeft betekend?"

Tja...

Uit dergelijke reacties trok ik evenwel twee conclusies:

Ten eerste, dat mijn geschiedschrijving voor menigeen 'het strooien van parels voor zwijnen' is. Thema 7 gaat immers over *Hans Talboom, zanger van de eeuw* en thema 8 over: *BM, de KMA en 'de hand van Umland'*. Maar, dat van die 'parels' wist ik eigenlijk al wel een paar jaar.

De tweede conclusie was echter, dat ik iets moest verzinnen om Umland als 'Lazarus uit zijn graf' te doen opstaan. Dit laatste heeft geleid tot het uitzetten van de *BM - Heinrich Umland – Stadswandeling*. Wie de ca. 6.5 km lange route aflegt, wandelt als het ware 'aan de hand Umland', via 30 monumentale objecten, door 160 jaar BM – geschiedenis.

Tenslotte: Het beschrijven van onze koorgeschiedenis beschouw ik als een vorm van intellectuele zelfbevrediging. Ik schrijf m.a.w. primair voor m'n eigen plezier en bij wijze vrijetijdsbesteding. Dat mijn zelfverkozen slavenarbeid slechts *niche* is voor belangstellenden, vind ik dan ook helemaal niet zo erg. Iedereen zijn eigen meug, per slot van rekening. Oók word ik niet gedreven door het idee van 'wie schrijft, die blijft'. Want, 'ach', denk ik dan, 'Hier ligt Poot. Hij is dood'. Toch ben ik er trots op dat ik vandaag 2 van de beoogde 4 katernen van mijn thematische geschiedschrijving (+ het routeboekje van de Umlandwandeling) mag overhandigen aan gemeentearchivaris Jantine Frantzen - Ploeg. Opdat mijn werken hieronder in de catacomben toch maar voor eeuwig voor het grijpen staan, zeg maar...

10 oktober 2024 | Pedro Kneepkens